

VYSOKOŠKOLSKÉ VZDELÁVANIE

V súlade so zásadou subsidiarity sa o politikách v oblasti vysokoškolského vzdelávania rozhoduje na úrovni jednotlivých členských štátov. Úloha EÚ preto spočíva hlavne v podpore a koordinácii. Medzi hlavné ciele činnosti Únie v oblasti vysokoškolského vzdelávania patrí podnecovanie mobility študentov a zamestnancov, podporovanie vzájomného uznávania diplomov a študijných období a zasadzovanie sa o spoluprácu vysokoškolských inštitúcií.

PRÁVNÝ ZÁKLAD

Vzdelávanie – a v tejto súvislosti aj vysokoškolské vzdelávanie – bolo oficiálne uznané ako oblasť právomoci EÚ v Maastrichtskej zmluve z roku 1992. Lisabonskou zmluvou, ktorou sa mení Zmluva o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), sa ustanovenia o úlohe EÚ v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy nezmenili. V hlave XII článku 165 ods. 1 zmluvy sa uvádza: „Únia prispieva k rozvoju kvalitného vzdelávania podporovaním spolupráce medzi členskými štátmi a, ak je to potrebné, podporovaním a doplňovaním činnosti členských štátov pri plnom rešpektovaní ich zodpovednosti za obsah výučby a organizácie vzdelávacích systémov a za ich kultúrnu a jazykovú rozmanitosť.“ V článku 165 ods. 2 sa uvádza, že činnosť Únie sa zameriava na:

- rozvoj európskej dimenzie vo vzdelávaní [...],
- podporu mobility študentov a učiteľov, medziiným podporou akademického uznávania diplomov a započítaním času štúdia,
- podporu spolupráce medzi vzdelávacími inštitúciami, rozvoj výmeny informácií a skúseností v otázkach, ktoré sú spoločné vzdelávacím systémom členských štátov,
- podporu rozvoja diaľkového vzdelávania [...].

Okrem toho Lisabonská zmluva zaviedla ustanovenie, ktoré možno označiť ako horizontálnu „sociálnu doložku“. V článku 9 ZFEÚ sa stanovuje: „Pri vymedzovaní a uskutočňovaní svojich politik a činností Únia prihliada na požiadavky spojené s podporou vysokej úrovne zamestnanosti, zárukou primeranej sociálnej ochrany, bojom proti sociálnemu vylúčeniu a s vysokou úrovňou vzdelávania, odbornej prípravy a ochrany ľudského zdravia“.

Aj v Charte základných práv Európskej únie je stanovené, že „každý má právo na vzdelanie“ (článok 14).

CIELE

A. Európsky vzdelávací priestor

V [oznámení](#) zverejnenom v septembri 2020 Komisia načrtla hlavné rysy európskeho vzdelávacieho priestoru, ktorý má byť plne vytvorený do roku 2025, s cieľom zlepšiť úroveň vzdelávania a odbornej prípravy európskych občanov, ale aj rozvíjať ich zmysel

pre príslušnosť k Európskej únii. Pokiaľ ide o vysokoškolské vzdelávanie, hlavnými cieľmi európskeho vzdelávacieho priestoru sú:

- zvýšiť do roku 2030 podiel ľudí s vysokoškolským vzdelaním vo veku od 30 do 34 rokov na 50 % (podiel v roku 2020: 40,3 %),
- vytvoriť sieť európskych univerzít s príslušným právnym štatútom, ktoré udeľujú európske diplomy,
- posilniť program Erasmus+ ako program Únie na podporu vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu v Európe, aby bol inkluzívnejší,
- zaviesť iniciatívu „európska študentská karta“ na podporu mobility študentov,
- dosiahnuť automatické vzájomné uznávanie diplomov a období odbornej prípravy medzi členskými štátmi (na základe lisabonského dohovoru o uznávaní).

B. Bolonský proces

EÚ popri politických iniciatívach členských štátov aktívne podporuje priority bolonského procesu, ktorý sa od svojho začatia v roku 1999 usiluje o porovnateľnejšie, zlučiteľnejšie a súdržnejšie systémy vysokoškolského vzdelávania v Európe a v susedných regiónoch, čo vyústilo do vytvorenia európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania (EHEA) na základe vyhlásenia z budapeštiansko-viedenskej ministerskej konferencie v marci 2010. V súčasnosti EHEA zahŕňa 49 krajín.

C. Nový program EÚ pre vysokoškolské vzdelávanie

V roku 2017 Komisia uverejnila [nový program EÚ pre vysokoškolské vzdelávanie](#). Zameriava sa na štyri prioritné oblasti:

- zosúladienie rozvoja zručností v oblasti vysokoškolského vzdelávania s potrebami trhu práce,
- zabezpečenie širokej dostupnosti a vyššej inkluzívnosti vysokoškolského vzdelávania a zvýšenie jeho spoločenského dosahu,
- posilnenie inovačnej kapacity vysokoškolského vzdelávania,
- zvýšenie účinnosti a efektívnosti vysokoškolského vzdelávania.

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY

A. Erasmus+

Cieľom programu [Erasmus+](#) je investovať do vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu v Európe formou jedného programu financovania. Erasmus+ spája odvetvové a horizontálne politiky, ktoré sa predtým vykonávali osobitne v oblasti vysokoškolského vzdelávania (Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus, Jean Monnet), školského vzdelávania (Comenius), odbornej prípravy a odborného vzdelávania (Leonardo da Vinci), vzdelávania dospelých (Grundtvig) a mládeže (Mládež v akcii). Šport bol do programu po prvý raz zaradený v roku 2014. Štruktúra programu vychádza z troch hlavných opatrení v rôznych cieľových sektoroch:

- vzdelávacia mobilita jednotlivcov,
- spolupráca medzi inštitúciami a výmena osvedčených postupov,

- podpora reformy politiky.

V rámci zastrešujúcej povahy programu Erasmus+ zohráva vysokoškolské vzdelávanie ústrednú úlohu. V období 2021 – 2027 je na vysokoškolské vzdelávanie vyčlenených minimálne 34,6 % celkového rozpočtu programu Erasmus+. Erasmus+ nepodporuje len mobilitu študentov a zamestnancov v oblasti vysokoškolského vzdelávania. Financuje aj spoločné magisterské štúdium Erasmus Mundus a pôžičky na magisterské štúdium Erasmus+.

V roku 2018 sa začala iniciatíva „Európske univerzity“ s podporou programu Erasmus+. Iniciatíva podporuje vytváranie sietí vysokých škôl v rôznych členských štátoch s cieľom vypracovať spoločné stratégie, umožňovať študentom štúdium vo viacerých krajinách EÚ a udeľovať európske diplomy. Po výzve programu Erasmus+ z roku 2023 bolo vybraných celkovo 50 aliancií európskych univerzít, do ktorých je zapojených 430 inštitúcií vysokoškolského vzdelávania zo všetkých členských štátov a ôsmich krajín mimo EÚ, ktoré sa zúčastňujú na programe Erasmus+. Iniciatíva je na dobrej ceste k dosiahnutiu svojho cieľa, ktorým je jej rozšírenie do polovice roka 2024 na 60 aliancií európskych univerzít zahŕňajúcich viac ako 500 inštitúcií vysokoškolského vzdelávania.

Komisia 22. októbra 2021 prijala [nový rámec](#) opatrení zameraných na inklúziu pre programy Erasmus+ a Európsky zbor solidarity na roky 2021 – 2027. Cieľom tohto rámca je uľahčiť prístup ľuďom s nedostatkom príležitostí a odstrániť prekážky, ktoré môžu prístupu brániť. Rámec podporuje poskytovateľov odborného vzdelávania a prípravy, ktorí chcú organizovať činnosti vzdelávacej mobility na účely odborného vzdelávania a prípravy vzdelávajúcich sa osôb a zamestnancov. Spolupráca má tiež pre nový rámec zásadný význam a zahŕňa malé partnerstvá, ktoré rozširujú prístup k programu.

B. [Akcie Marie Curie-Skłodowskej](#)

Akcie Marie Curie-Skłodowskej (MSCA) podporujú mobilitu a odbornú prípravu výskumných pracovníkov. Sú súčasťou rámcového programu EÚ pre výskum a inovácie Horizont Európa (2021 – 2027) a tvorí ich päť čiastkových opatrení. V rámci vysokoškolského vzdelávania sú akcie Marie Curie-Skłodowskej hlavným programom Európskej únie pre doktorandské štúdium. Financujú spoločné doktorandské štúdium (čiastková akcia Doktorandské siete) a umožňujú nadnárodnú, medziodvetvovú a interdisciplinárnu mobilitu formou postdoktorandských štipendií (čiastková akcia Postdoktorandské štipendiá, Postdoctoral Fellowships) alebo spolufinancovania z iných regionálnych, vnútroštátnych alebo medzinárodných programov (čiastková akcia Spolufinancovanie, Cofund). Uľahčujú aj vysielanie výskumných alebo administratívnych a technických pracovníkov zapojených do výskumu a inovácií do zahraničia (čiastková akcia Výmeny zamestnancov). A v neposlednom rade akcie Marie Curie-Skłodowskej podporujú [Európsku noc výskumníkov](#). Je to séria verejných podujatí, ktoré sa konajú každý rok v septembri po celej Európe a majú za cieľ propagovať prácu výskumných pracovníkov (v rámci čiastkovej akcie MSCA a občania). Program sa zároveň usiluje prelomiť skutočné aj subjektívne pociťované bariéry medzi akademickou obcou a inými sektormi, najmä podnikateľskou sférou. V rámci programu Horizont Európa sa na MSCA vyčleňuje rozpočet vo výške približne 6,6 miliardy EUR.

C. Spolupráca v oblasti vysokoškolského vzdelávania

V apríli 2022 Rada prijala [závery](#) o európskej stratégii na posilnenie postavenia inštitúcií vysokoškolského vzdelávania pre budúcnosť Európy a [odporúčanie](#) o budovaní mostov pre účinnú spoluprácu v oblasti vysokoškolského vzdelávania v Európe. Cieľom týchto aktov je pomôcť európskym inštitúciám vysokoškolského vzdelávania prispievať k formovaniu udržateľných a odolných hospodárstiev a k zabezpečeniu zeleňšej, inkluzívnejšej a digitálnejšej EÚ. Snažia sa tiež zintenzívniť nadnárodnú spoluprácu a rozšíriť jej rozsah a vytvoriť skutočne európsky rozmer v sektore vysokoškolského vzdelávania založený na spoločných hodnotách.

D. Európsky diplom

V marci 2024 Komisia prijala [balík](#) ambiciózných návrhov pre európsky sektor vysokoškolského vzdelávania s cieľom pracovať na vytvorení európskeho diplomu. Balík obsahuje projekt tejto novej a všeobecne uznávanej kvalifikácie, ktorá bude výsledkom hlbšej a širšej nadnárodnej spolupráce medzi inštitúciami vysokoškolského vzdelávania – kľúčovej zložky európskeho vzdelávacieho priestoru.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Parlament v čoraz väčšej miere ovplyvňuje tvorbu politík v oblasti vysokoškolského vzdelávania v Európe.

A. Erasmus+

V [uznesení](#) zo 14. septembra 2017 Parlament uznal mimoriadne pozitívny vplyv programu Erasmus+, najmä na zvýšenie šancí na začlenenie do trhu práce, ale aj na podporu aktívneho občianstva a zmyslu pre európsku identitu. Keďže však program Erasmus+ môže využívať menej ako 5 % Európanov, Parlament zdôraznil, že nový program by mal byť otvorenejší a prístupnejší a mal by sa viac zameriavať na vzdelávanie a odbornú prípravu, celoživotné vzdelávanie a neformálne a informálne učenie sa. Upozornil tiež na ťažkosti pri uplatňovaní Európskeho systému prenosu a zhromažďovania kreditov (ECTS), ktoré sú jednou z prekážok účasti na mobilite. Vyzval tiež na vytvorenie európskej študentskej elektronickej karty, ktorá by študentom umožňovala prístup k službám na úrovni EÚ.

Dňa 15. septembra 2020 bolo okrem iných iniciatív prijaté [uznesenie](#) o posilnení environmentálneho rozmeru programu Erasmus+.

V máji 2021 Parlament a Rada prijali [nariadenie \(EÚ\) 2021/817](#), ktorým sa zriaďuje program Erasmus+ na obdobie 2021 – 2027. Cieľom v novom období programu, na ktoré bol vyčlenený rozpočet vo výške 26,6 miliardy EUR (v porovnaní so 14,7 miliardy EUR v predchádzajúcom období), je zabezpečiť rovnaké príležitosti pre všetkých občanov, a to aj zvýšením jeho dosahu na osoby so zdravotným postihnutím, zo znevýhodneného ekonomického prostredia, s ťažkosťami vo vzdelávaní a ľudí žijúcich vo vidieckych a odľahlých oblastiach. Erasmus+ podporuje celoživotné vzdelávanie vzdelávajúcich sa dospelých, pričom administratívne formality sa digitalizujú a zjednodušujú. Program v neposlednom rade prispieva k plneniu cieľov EÚ v oblasti klímy, a to realizáciou opatrení na zníženie klimateckej stopy.

V januári 2024 Parlament prijal v rámci hodnotenia programu v polovici trvania [uznesenie](#) o vykonávaní súčasného programu Erasmus+ na roky 2021 – 2027. Parlament zdôraznil, že Erasmus+ je vzhľadom na skutočne vysokú mieru účasti naďalej veľmi úspešným programom. Podčiarkol tiež, že Erasmus+ sa musí naďalej zameriavať na kvalitné vzdelávanie s opatreniami, ktoré sú ľahko dostupné pre najširšie vrstvy občanov. Parlament privítal úspech novej iniciatívy „Európske univerzity“ a zaoberal sa spôsobmi, ako napredovať v súvislosti s alianciami.

B. Prepojenie so zamestnanosťou

Parlament sa vždy zaujímal o vysokoškolské vzdelávanie a jeho prepojenie so zamestnanosťou. V nadväznosti na [oznámenie](#) Komisie z 30. mája 2017 o novom programe EÚ pre vysokoškolské vzdelávanie Parlament 12. júna 2018 prijal [uznesenie](#) o modernizácii vzdelávania v EÚ. Pokiaľ ide o vysokoškolské vzdelávanie, toto uznesenie požaduje vytvorenie európskeho vzdelávacieho priestoru a nabáda členské štáty, aby viac investovali do vysokoškolského vzdelávania a podporovali spoluprácu medzi vysokoškolským vzdelávaním, svetom práce, priemyslom, výskumnými komunitami a celou spoločnosťou.

C. Bolonský proces

Parlament preukazuje dlhodobý záujem o konsolidáciu a pokrok bolonského procesu. V [uznesení](#) z 28. apríla 2015 o vykonávaní bolonského procesu zdôraznil, že bolonský proces prispel k zlepšeniu kvality vzdelávacích systémov, k lepšej porovnateľnosti štruktúr vysokoškolského vzdelávania, k poskytnutiu systémov zabezpečenia kvality a zároveň uznávania diplomov, čím sa zvýšila príťažlivosť vysokoškolského vzdelávania v Európe.

V apríli 2018 Parlament prijal ďalšie [uznesenie](#) o bolonskom procese. Uznesenie zdôrazňuje potrebu zlepšovania sociálneho rozmeru vzdelávania vrátane poskytnutia konkrétnych príležitostí študentov so zdravotným postihnutím a zo znevýhodneného prostredia získať prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu. Požaduje prístupné a spravodlivé mechanizmy pridelenia grantov a príspevkov na podporu mobility. Takisto žiada EÚ a členské štáty, aby zvýšili svoje rozpočty na vzdelávanie v snahe zaručiť, aby verejné vysokoškolské vzdelávanie bolo bezplatné a prístupné pre všetkých.

Viac informácií o tejto téme nájdete na [webovom sídle](#) Výboru pre kultúru a vzdelávanie.

Lina Sasse / Kristiina Milt
03/2024